

Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет
Кафедра теорії та історії культури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського
факультету

“26 ”серпня 2022 р.

Протокол №271/7

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ФІЛОСОФІЯ ПРАВА”

Галузь знань 03 – гуманітарні
науки Спеціальність 034 -
культурологія

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. Робоча програма навчальної дисципліни для студентів філософського факультету, другий (магістерський) рівень вищої освіти, спеціальність 034 - культурологія.

Розробник: Альчук Марія Павлівна, доктор філософських наук, професор кафедри теорії та історії культури

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії культури(протокол № 1 від
_26.08____2022 р.)

Завідувач кафедри теорії
та історії культури,

професор
Альчук М.П.

Схвалено вченовою радою філософського
факультету Протокол №271/7 ____ від 26 серпня
2022 р. Голова _____ (доц. Рижак
Л.В.)

Альчук М.П., 2022

Кафедра теорії та історії культури, 2022

1. Опис навчальної дисципліни.

Філософія права – наука про сутнісну природу права як духовного феномена. У курсі виділяються історико-філософський і сучасний підходи до права. Філософія права посідає основоположне місце в системі філософських і юридичних наукових дисциплін.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		дenna форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 03-гуманітарні науки (шифр, назва)	Нормативна	
Модулів – 2	Напрям (шифр, назва)	<i>Rік підготовки:</i>	
Змістових модулів 2	Спеціальність (професійне спрямування) 034-культурологія	1-й	-й
Курсова робота – немає		<i>Семестр</i>	
Загальна кількість годин – 120		1-й	-й
120 год. 64 годин аудиторних занять. З них 32 годин лекцій, 32 годин семінарсько-практичних занять та 56 годин самостійної роботи.		<i>Лекції</i>	
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	32 год.	Год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		32 год.	Год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	Год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		56	Год.
		год. ІНДЗ:	
		Вид контролю: іспит	

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розкрити філософію права як навчальну дисципліну про сутнісну природу права, що становить світоглядний, концептуально-методологічний фундамент правознавства та вагомість у системі філософських і юридичних наук.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» студент повинен **знати:**

- головні проблеми сучасної світової та української філософії права, основні способи осмислення правової реальності;
 - основні ідеї світової та вітчизняної філософсько-правової думки, історію становлення, етапи й особливості розвитку філософії права;
 - основні категорії, поняття і концепції правової онтології, правової антропології, аксіології права та правової епістемології, особливості їх виявлення в житті суспільства;
 - філософські проблеми окремих галузей правознавства;
 - умови формування автономної особистості як суб'єкта права, її правосвідомості.
- уміти:**

- самостійно аналізувати факти, явища та процеси правової реальності в їх діалектичному взаємозв'язку та з урахуванням змін, що відбуваються у світі й країні;
- критично оцінювати правову дійсність, соціальні процеси, політичні, економічні, екологічні, культурні, соціально-психологічні явища й події;
- формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію;
- володіти методологією наукового пізнання, творчої діяльності, застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань.

Після вивчення дисципліни здобувачі набудуть таких **компетентностей**:

Загальні:

- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

Фахові:

- Здатність виявляти культурні потреби суспільства та його окремих груп та визначати шляхи їх задоволення, забезпечувати культурні права та свободи людини
- Здатність до ефективної взаємодії з представниками інших професій, а також до залучення до розв'язання проблем культури представників громадськості.
- Здатність організовувати роботу та здійснювати керівництво закладами культури, а також відповідними структурними підрозділами підприємств і установ, враховуючи економічні, законодавчі та етичні аспекти
- Здатність здійснювати експертизу культурних об'єктів та процесів, їх критичний аналіз із застосуванням сучасних методів культурології

Програмні результати навчання

- Аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки.
- Організовувати та підтримувати комунікації з органами влади, науково-дослідними установами, інформаційно-аналітичними службами, засобами масової інформації з питань культури.
- Приймати ефективні рішення щодо розв'язання складних задач і практичних проблем культурного розвитку суспільства.
- Мати навички вироблення та ухвалення рішень з управління закладами та установами культури чи відповідними структурними підрозділами у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах.
- Здійснювати експертну оцінку культурних творів, послуг та благ, культурних практик, культурно-мистецьких та дозвіллєвих проектів.

4. Структура навчальної дисципліни

Правова аксіологія: ціннісні засади права		2	2								
Правова епістемологія та правова герменевтика		2	2								
Філософські проблеми права в сучасному суспільстві		2	2								
Правова культура і правосвідомість людини		2	2								
Усього за 2 модуль		16	16								
Усього годин		32	32								

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Предмет філософії права	4
2	Історія філософії права	4
3	Г. Гегель “Основи філософії права...”	4
4	Філософія права в XIX-XX ст.	4
5	Філософсько-правові ідеї в українській філософській думці XIX-XX ст.	4
6	Правова онтологія	4
7	Правова гносеологія	4
8	Правова аксіологія	4
	Разом	32

6. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Значимість філософії права у системі правничих наук. Філософія права і теорія права.	6
2	Проблема справедливості у філософії Платона, Аристотеля. Право в добу Відродження (Н. Макіавеллі, Т. Мор).	6
3	Філософія права Нового часу (Г. Гроцій, Ш. Монтеск'є, С. Пуффендорф).	5
4	Розвиток філософсько-правових ідей гегельянцями та неогегельянцями.	5

5	Неокантіанські концепції філософії права. Екзистенційні, феноменологічні, нормативіські	6
6	Правові ідеї в українській філософській думці.	6
7	Права людини як вираження особистісної цінності права	5
8	Персоналістичне право як веління часу Правова культура у сучасній Україні.	5
9	Громадянське суспільство як гарант реалізації прав і свобод людини. Дискурс прав і гідності людини.	5
10	Перспективи формування правової держави в Україні. Про внесок науковців в інформаційне та смислове протистояння агресору задля Перемоги	7
	Разом	56

7. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Предмет філософії права

Філософія права в системі соціально-гуманітарного знання. Філософія права в системі юридичних дисциплін. Філософія права, загальна теорія права, соціологія права. Головні питання та завдання філософії права.. Значення філософії права для формування світогляду особи.

Література: Попович М. В. Право з погляду філософа // Проблеми філософії права. Т. І. Київ–Чернівці: 2003. С. 10–11. Шемщученко Ю. С. Актуальні проблеми філософії права // Проблеми філософії права. Т. І. Київ–Чернівці: 2003. С. 7–9. Марія Альчук. Філософія права в контексті університетської освіти. Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2012. Вип. 15. С. 38–44.

Тема 2. Історія філософії права

Історичний характер та періодизація становлення і розвитку філософії права як самостійної науки. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, типи обґрунтування права (космоцентричне, теоцентричне, антропологоцентричне, натуралистичне, раціоналістичне обґрунтування права)

Література: Платон. Держава. К.: 2000. Арістотель. Політика. [пер. з давньогр. та передм. О.Кислюка]. К.: 2000. Цицерон. Про державу. Про закони. К.: 1998. Рюс, Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки.

Тема 3. Г. Гегель “Основи філософії права...”

Право як свобода (ідея права), право як визначений ступінь та форма свободи (особливе право), право як закон (позитивне право). Єдність свободи і права на ступені розвитку об'єктивного духу. Неокантіанство і неогегельянство.

Література:

Гегель Г. Основи філософії права, або природне право і державознавство.[пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра]. К.: 2000.

Альчук Марія. Філософсько-правове вчення Г. Гегеля // Філософські пошуки. Вип. ХХУ. Львів-Одеса: Cogito 2007. С. 105-116.

Тема 4. Філософія права в XIX-XX ст.

Основні напрями філософії права XX ст. (нормативіський, аналітичний, феноменологічний, екзистенційний). Екзистенційна філософія права. (В. Майхофер, Е. Фехнер)

Сучасна феноменологія права.

Література:

Юркевич Панфіл. Історія філософії права ; Філософія права ; Філософський щоденник. Вид. 2-ге. К.: 2000. Окіншевич Л. Огляд історії філософії права. Мюнхен, 1948.

Тема 5 Філософсько-правові ідеї в українській філософській думці XIX-XX ст.

Екзистенційно-романтичне обґрунтування ідеї права (Г. Сковорода, П. Юркевич) та національної ідеї (М. Костомаров, Т. Шевченко) у “філософії серця”. Проблема співвідношення особистості, нації та держави в творах М.Гулака, М. Драгоманова, І. Франка. Академічна філософія права к. XIX – поч. XX ст. (Б.Кістяківський, .Є. Спекторський, Ф. Тарапонський, К.Ярош). Системні дослідження духовної природи права (Харківська школа філософів-правників): Наукові дослідження сучасних українських філософів права.

Література: Кістяківський Богдан. Вибране. К.: 1996. Юркевич П. Історія філософії права // З рукописної спадщини. К.: 1999. Шкляр Л.Є. Право як атрибут національної культури: українознавчий аспект // Феномен української культури: методологічні засади дослідження . К.: 1996. С.260 – 277. Альчук М. П.Філософія права Богдана Кістяківського /монографія. Львів, 2010..

Тема 6. Правова онтологія

Проблема буття та форми існування права. Правові норми, правові відношення, правосвідомість, правові процедури. Онтологічні основи права. Поняття правової реальності. Право як особлива реальність. Дискусія про співвідношення права і закону. Поняття і умови здійснення права.

1. *Література:*

Кістяківський Б. Право як соціальне явище // Вибране. К.: 1996.

Оноре Т. Про право. Короткий вступ. Київ, 1997. Фуллер Л. Анatomія права. Київ, 1999.

Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації: Вибр.праці. Харків, 2010.

Тема 7. Правова гносеологія

Правовий позитивізм: і правовий об'єктивізм як способи осмислення права: філософські витоки, позитивні і негативні риси, методологічний потенціал та критика. Основні форми: теорія наказів (Дж. Остін), «чиста теорія права» (Г. Кельзен), аналітична юриспруденція (Г. Харт). Тенденції розвитку сучасного юридичного позитивізму. Історична школа права. Філософсько-правова концепція марксизму.

2. *Література:* Кельзен Ганс. Чисте правознавство / Пер. з нім. К.: 2004. Дворкін Роналд.

Серйозний погляд на права / Пер. з англ. К, 2000. Козловський А. А. Право як пізнання: Вступ до гносеології права.Чернівці:1999.

Тема 8. Правова аксіологія

Роль цінностей у праві. Правові цінності: свобода, рівність, справедливість. Права людини як абсолютна цінність. Правовий ідеал. Свобода як визначальна характеристика людського буття та вища цінність. Ідея права як ідея свободи. Свобода і відповідальність. Свобода і рівність. Сучасні теорії справедливості.

Література: Ролз Дж. Теорія справедливості. К.: 2001. Дойчик М.В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Івано-Франківськ, 2018. Альчук М. Георг Гегель і Богдан Кістяківський про свободу як сутність права // Феномен свободи у контексті цивілізаційних викликів ХХІ століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (23-24 травня . Львів: 2019.

М.Альчук. Богдан Кістяківський – український філософ права (до 150 - річчя з дня народження) // Вісник НТШ. Весна – Літо, 2020. Число 63. Львів: 2020. С.40–44. URL: https://ntsh.org/sites/default/files/visnykntsh_63_site.pdf

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 1. Філософія права у системі гуманітарних наук.

Філософія права і теорія права. Філософське осмислення суті права: Філософсько-правова рефлексія. Право як феномен культури.

Література: Радбрух Г. П'ять хвилин філософії права.

Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації: Вибр. праці: статті, аналіт. огляди, переклади

Тема 2. Проблема справедливості у філософії Платона, Аристотеля.

Право в добу Відродження (Н. Макіавеллі, Т. Мор).

Філософсько-правові дослідження античності (Платон, Арістотель, Ціцерон, римські юристи).
Аналіз джерел (есеї)

Література: Цицерон. Про державу. Про закони. Н. Макіавеллі. Державець

Тема 3. Філософія права Нового часу (Г. Гроцій, Ш. Монтеск'є, С. Пуффендорф)

Підготовка виступу (реферат): Про природне та позитивне право.

Література: Г. Гроцій. Політика. Ш. Монтеск'є. Про дух законів.

Тема 4. Розвиток філософсько-правових ідей гегельянцями та неогегельянцями.

Критика К. Марксом “Філософії права” Г. Гегеля. Б. Чичерін “Філософія права”
(Кроche, Джентіле- італ.неогегельянці). Про сучасність філос-правових ідей.

Література:

Тема 5. Неокантіанські концепції філософії права. Психологічні концепції права.

Вчення І. Канта про право і мораль. Про дефініцію поняття права.

Література: Імануїл Кант. Про дефініції//Критика чистого розуму. С.416–422.

Ю.В. Кушаков. Філософія права І. Канта та сучасність.

Тема 6. Правові ідеї в українській філософській думці.

Література: Іларіон. Слово про Закон і Благодать.

С.І.Максимов. Ідея правової держави в контексті становлення і розвитку європейської правової культури. Альчук М. Ідея права у вченнях українських філософів права кінця XIX початку XX ст. Mariya Alchuk. Kistyakivskyj's phenomenon of law.
http://www.ukraina.uw.edu.pl/sites/default/files/Tom%204_2017.pdf

Тема 7. Права людини як вираження особистісної цінності права.

Поняття прав людини (Р.Алексі). Права людини як моральні права(Е.Тугендгат) чи як юридичні права (Ю.Габермас). Спір про права людини.

Література: Філософія прав людини / За редакції Ш.Госепата та Г Ломанна; пер. з нім. К.: 2008. Загальна декларація прав людини.

Тема 8. Персоналіське право як веління часу. Правова культура у сучасній Україні.

Література: Ауліс Аарніо. Хто ми? Про соціальну, культурну та правову ідентичність.

Альчук М. Формування правосвідомості та правової культури в українському суспільстві.

Тема 9. Громадянське суспільство як гарант реалізації прав і свобод людини.

Дискурс прав і гідності людини.

Література: О.Гьюфе. Легітимація прав людини. Міжкультурний дискурс. Козловський А. А. Філософія права як самосвідомість нації.

Тема 10. Перспективи формування правової держави в Україні.

Про внесок науковців в інформаційне та смислове протистояння агресору задля Перемоги

Література: Конституція України. К.: 1996

Шемшученко Ю. Україна: проблеми формування правової держави

Марія Альчук. Богдан Кістяківський: До питання про взаємоз'язок права і держави

<https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/2017-Lwow.-Ksiega-Jubileuszowa-dedykowana-ks.-prof.-Jackowi-Pawlikowi-SVD..pdf>

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співідношенням:

Виступ на семінарському занятті оцінюється викладачем на основі таких критеріїв:

- Відповідність винесеному на обговорення питанню;
- Чітке і логічне викладення матеріалу, яке демонструє знання основної та додаткової літератури;
- Наявність власної позиції в розумінні обговорюваної проблеми та зміння її обґрунтувати.

Виступ оцінюється за 5-бальною шкалою.

Рецензування виступу. Критерієм оцінки цієї форми роботи є зміння критично оцінювати виступ та коректно й аргументовано висловлювати власні погляди. Цей вид роботи оцінюється в 3 бали

Запитання до виступу. В 1 бал оцінюються запитання, які демонструють знання студентом винесеної на обговорення проблеми, його здатність побачити неповноту, суперечливість у виступі або відкрити нові аспекти теми.

Підготовка рефератів (есеїв).

Реферат, який подається у друкованому вигляді на листах формату А4 обсягом 10–12 сторінок, повинен відповісти таким вимогам:

- Мати чіткий план викладу.
- Сформульовані автором тези мають належним чином аргументуватись та завершуватись висновками.
- В рефераті наводиться список використаних джерел та літератури.

Реферат оцінюється за 10-бальною шкалою.

Реферати, які є передруком текстів з Інтернету або підручників та наукових видань, не зараховуються.

Максимальна кількість балів, які набираються протягом семестру – 50, мінімальна – 26.

Підсумкова форма контролю – іспит

Критерії виставлення іспиту:

- Знання теоретичного матеріалу
- Аналіз джерел, розкриття основних категорій і понять,
- Вміння пов’язати теоретичні проблеми з духовно-практичною діяльністю людини та сучасними реаліями

Максимальна кількість підсумкових балів на с/з – 50.

Підсумкова максимальна кількість балів 100, мінімальна – 52.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		Залік
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого залику		
A	90 – 100	5	<i>Відмінно</i>	
B	81-89	4	<i>Дуже добре</i>	<i>Зараховано</i>
C	71-80		<i>Добре</i>	
D	61-70	3	<i>Задовільно</i>	
E	51-60		<i>Достатньо</i>	

100балів за залік визначається як 100% опрацьованого матеріалу надежним чином

10. Рекомендована література

Основна література:

Додаткова література:

- Альчук М. П.Філософія права Богдана Кістяківського /монографія. Львів, 2010.
- Марія Альчук. Філософія права в контексті університетської освіти. Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2012. Вип. 15. С. 38–44. [http://www.ribis-nbuvg/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vlnu_philos_2012_15_7](http://www.ribis-nbuvgov.ua/cgi-bin/ribis_nbuvg/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vlnu_philos_2012_15_7)
- Дойчик М.В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Вид.2-ге, доповнене. Івано-Франківськ, 2018. Дойчик М.В. Ідея гідності в історії європейської філософії: монографія. Вид.2-ге, доповнене. Івано-Франківськ, 2018. https://shron1.chtyvo.org.ua/Doichyk_Maksym/Ideia_hidnosti_vid_Antychnosti_do_Modernu_i_storyko-filosofskyi_analiz.pdf?
- Чисте Правознавство [Текст] : з додатком: Проблема справедливості / Г. Кельзен ; пер. з нім. О. Мокровольський. К. : Юніверс, 2004. 496 с. <https://sci-book.com/prava-derjavi-teoriya/chiste-pravoznavstvo-dodatkom-problema.html>
- Марія Альчук. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни “Філософія права” для студентів філософського факультету. Львів, 2012.
- Марія Альчук. Богдан Кістяківський – український філософ права (до 150 - річчя з дня народження) // Вісник НТШ. Весна – Літо, 2020. Число 63. Львів: 2020. С.40–44. URL: https://ntsh.org/sites/default/files/visnykntsh_63_site.pdf
- Альчук М. Формування правосвідомості та правової культури в українському суспільстві // Становлення нової соціокультурної дійсності в Україні : Колективна монографія;[за заг.ред.В.П. Мельника].Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С.68–90.
- Альчук М. Георг Гегель і Богдан Кістяківський про свободу як сутність права // Феномен свободи у контексті цивілізаційних викликів ХХІ століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (23-24 травня 2019, Львів). Львів: 2019. С. 50–56.
- Mariya Alchuk. Kistyakivskyj's phenomenon of law // Studia Polsko Ukraińskie, №4. Uniwersytet Warszawski, Zaklad Graficzny. Warszawa: 2017. S. 185 – 195. ISSN 2353-5644 URL: http://www.ukraina.uw.edu.pl/sites/default/files/Tom%204_2017.pdf
- Klatt, Matthias, Robert Alexy's Philosophy of Law As System (June 10, 2012). "Institutionalized Reason", edited by Matthias Klatt, 1–26. 2012. Oxford: Oxford University Press., Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2984327>
- Alexy R.The Dual Nature of Law/ IVR24 World Congress «Global Harmont and Role of Law» (September 15-20/2009/Beijing/China https://www.researchgate.net/publication/331564027_Robert_Alexy_and_The_Dual_Nature_of_Law
- Dworkin R.Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2000. <https://www.independent.org/publications/tir/article.asp?id=193>